

Motion till riksdagen 2013/14:Sf267

av **Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V)**

Bostadsbidrag

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om bostadsbidragen.

2 Bostadsbidragets betydelse

Bostadsbidraget ska vara ett bostadspolitiskt instrument med uppgift att ge ett skydd när hyran är för hög i förhållande till inkomsten och därmed ge hushållen en möjlighet att efterfråga bostad efter behov och inte enbart efter betalningsförmåga. Bostadsbidraget ska även bidra till möjligheten att behålla sin bostad vid oförutsedda händelser som arbetslöshet eller sjukdom.

Bostadsbidraget är ett fördelningspolitiskt instrument som ska bidra till att omfördela resurser i samhället och minska de ekonomiska klyftorna.

Ett fungerande bostadsbidrag minskar behovet av ekonomiskt bistånd i kommunerna. Med bostadsbidrag i stället för försörjningsstöd minskar risken för individen att hamna och stanna kvar i fattigdom eftersom ingen tvingas göra sig av med eller leva upp sina tillgångar. Bostadsbidraget är exempelvis neutralt i förhållande till boendeformen, och de som bor i bostadsrätt eller egnahem tvingas inte sälja dem för att få bidrag. Människor kan alltså behålla resurser som kan bidra till att de kan förbättra sin ekonomiska situation.

3 Problemen med bostadsbidragen

Under 1990-talets första hälft ökade kostnaderna för bostadsbidragen. Orsaken var dels en kompensation för ökade bostadskostnader p.g.a. skattereformen 1990, dels att ambitionsnivån för bostadsbidragen höjdes genom att de skulle gälla även för nyproduktion. Mellan 1990 och 1995 steg därför kostna-

Fel! Okänt namn på

derna för bostadsbidraget från 3 miljarder till 9 miljarder kronor. Därför infördes nya regler fr.o.m. 1997 som hade till syfte att minska kostnaderna med 2,11 miljarder kronor per år. De nya reglerna har varit mycket effektiva för att minska utgifterna. Antalet hushåll som får bostadsbidrag har minskat med två tredjedelar sedan 1996 enligt Försäkringskassans statistik. Redan 1997 hade kostnaderna därför minskat till 6,2 miljarder kronor. Anslaget fortsatte att minska till 2011 då 3,4 miljarder kronor betalades ut i bostadsbidrag. Minskningstakten har dock varit mindre sedan 2008, som en följd av krisen och den stigande arbetslösheten. Under 2012 ökade utgifterna något efter det att regeringen genomförde en höjning av bostadsbidraget, som framför allt riktades mot familjer med barn.

Boverket gjorde 2006 en analys av hur de nya regler som infördes 1997 påverkade barnfamiljers möjligheter att få bostadsbidrag och i ett vidare perspektiv hur hushåll med sämre ekonomi kan ta del av den standard som råder i samhället. Boverket konstaterar också att de besparingar på drygt 2 miljarder kronor, som staten önskade göra, hade kunnat uppfyllas utan regelförändringarna. De har i stället lett till att utsatta familjer har fått det svårare att bo bra till en rimlig kostnad. Trångboddhet är vanligare. Skydds nätet för fattiga barn har blivit sämre. Liknande resultat finns i en nyligen publicerad studie från Inspektionen för socialförsäkringen, Housing allowance, housing consumption and lock-in effects (Working paper 2012:3), som visar att de regler som infördes 1997 har lett till inlåsnings effekter och ökad trångboddhet.

I ett svar på ett regeringsuppdrag från Försäkringskassan om resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken, som överlämnades i juni 2013, undersöks bl.a. vilken betydelse försäkringar och bidrag har haft för inkomsterna i olika hushållstyper under 2000-talet. De behovsprövade bidragen har relativt stor betydelse för ensamstående med barn. Men dessa bidrags inverkan på den ekonomiska omfördelningen i samhället har blivit mycket mindre sedan slutet av 1900-talet. Den minskade effekten av behovsprövade bidrag under perioden sammanfaller med försämringarna av bostadsbidragen.

Den allt sämre ekonomiska standarden för många, och särskilt för ensamstående med barn, har tvingat regeringen att agera. I budgetpropositionen för 2012 genomfördes några förbättringar av bostadsbidraget. Det särskilda bidraget för ensamstående föräldrar höjdes med mellan 350 och 600 kronor beroende på antalet barn och samtidigt sänktes den nedre gränsen för alla hushåll med barn för vilka bostadskostnader som ger rätt till bostadsbidrag. För hushåll utan barn höjdes den andel av bostadskostnaden som ger ersättning. I budgetpropositionen för 2014 föreslås nu ytterligare en höjning av det särskilda bidraget.

Regeringen har lappat och lagat lite, men de grundläggande problemen med bostadsbidragen består. Hela systemet behöver därför ses över och förändras för att stärka rätten till en bra bostad. Bland de frågor som måste belysas är reglerna för inkomstgränser, bostadskostnader, ytnormer samt återkrav.

4 Inkomstgränserna

Sedan den stora reformen av bostadsbidragen genomfördes 1997 ligger den högsta bidragsgrundande inkomsten, när bostadsbidraget börjar trappas ned, stilla på 117 000 kronor per år. De allra flesta grupper har ökat sina inkomster sedan dess. Allt fler hamnar därför över gränsen och det innebär att bostadsbidraget reduceras. Därför behöver denna gräns ses över.

Det behövs också en analys av hur denna gräns ska förhålla sig till framtida inkomstutveckling och kostnadsökningar.

Inkomstgränsen är hälften så hög för en individ som är sammanboende, 52 500 kronor per år. Om en av makarna/samborna tjänar 53 000 kronor ett år reduceras bostadsbidraget även om partnern inte tjänar någonting. Ett par med barn kan alltså få lägre bostadsbidrag trots att de har en lägre sammanlagd inkomst än någon som är ensamstående. Antalet makar/sambor med bostadsbidrag har också minskat kraftigt, från 163 000 år 1996 till 39 000 år 2012.

Behovet av stöd finns även bland makar och sambor. Bland sammanboende med barn har 10 procent låg ekonomisk standard. Bland de ensamstående med barn har ca 35 procent låg ekonomisk standard. Men eftersom gruppen sammanboende med barn är så mycket större än den senare gruppen så lever 100 000 fler vuxna och barn i gruppen sammanboende med barn med låg ekonomisk standard.

Därför bör det göras en analys av hur inkomstgränsen för sammanboende ska anpassas till det faktum att fler vuxna personer i ett hushåll betyder ökade kostnader och inte bara ökade inkomster.

5 Högsta bostadskostnad

Även den högsta bidragsberättigande bostadskostnaden har varit oförändrad sedan 1990-talet. För ett hushåll med ett barn lämnas inget bidrag för den del av hyran som överstiger 5 300 kronor per månad. Finns det två barn är gränsen 5 900 kronor och för tre eller fler barn är den 6 600 kronor per månad.

Precis som inkomsterna har boendekostnaderna också ökat. Bostadsbidragen ersätter därför en allt mindre del av bostadskostnaden. Den förändring som genomfördes fr.o.m. 2012, att gränsen för den lägsta bostadskostnad som kan ersättas togs bort, har inneburit att en större andel av hyran är bidragsberättigande. Denna förbättring är dock bara tillfällig. På sikt kommer bidragen att sjunka igen eftersom bostadskostnaderna fortsätter att öka.

Därför behöver det redas ut vilka gränser som ska finnas för boendekostnader och hur dessa gränser kan indexregleras.

Fel! Okänt namn på

6 Ytnorm och trångboddhet

År 1997 infördes vidare en gräns för högsta möjliga bostadsyta som kan ge bidrag. För ett hushåll med ett barn ges inte bidrag för den bostadsyta som överstiger 80 kvadratmeter. Denna ytnorm höjs med 20 kvadratmeter för varje ytterligare barn upp till fem barn. Ytan är inte heller relaterad till kostnaden på något sätt. För att få bostadsbidrag kan det därför bli nödvändigt att flytta till en mindre bostad även om den är dyrare.

Boverkets rapport från 2006 visar att den genomsnittliga bostadsytan 1996 var större i alla hushåll med barn än de ytnormer som infördes fr.o.m. 1997. I rapporten konstateras också att andelen trångbodda med bostadsbidrag ökade med 10 procentenheter mellan 1996 och 2002 samtidigt som trångboddheten minskade generellt.

Ingen hänsyn tas dock till trångboddhet och till antalet rum när bostadsbidrag beräknas. För det ekonomiska biståndet är en sådan utveckling redan igång. I en dom i förvaltningsdomstolen i Stockholm har en familj fått rätt till ekonomiskt bistånd efter att ha bytt till en större och dyrare bostad eftersom barnen, en flicka på 12 år och en pojke på 15 år, skulle få eget rum. Domen har överklagats av stadsdelsförvaltningen och är i skrivande stund inte avgjord.

Det behöver utredas vilka konsekvenser ytbegränsningen har fått samt om trångboddhet bör vara ett kriterium som ingår i regelverket för bostadsbidraget. Vidare behöver man ta ställning till frågan om och hur bostadens storlek kan relateras till bostadskostnaden.

7 Åldersgräns för ensamhushåll

Alla partier i riksdagen är i dag överens om behovet av det livslånga lärandet och rätten att studera när man blivit äldre. För att samhället ska få den kompetensutveckling som behövs är det betydelsefullt att alla har en möjlighet att förstärka sin kompetens. Trots insikten om bostadsbidragets betydelse för den studerandes ekonomi ställs en stor grupp utanför rätten till bostadsbidrag. Åldersgränsen för bostadsbidrag för vuxna utan barn kan ha en direkt hämmande effekt för just dessa gruppers möjlighet att studera.

Hemlöshetskommittén har i sitt slutbetänkande bl.a. lyft fram de negativa effekterna av åldersgränsen i bostadsbidraget. Där konstateras att flertalet hemlösa är ensamstående utan barn och äldre än 28 år. Avsaknaden av möjlighet till bostadsbidrag försvårar denna grupps möjlighet att få egen bostad.

Fler grupper bör därför omfattas av bidraget än vad dagens regler medger. Den regel som i dag hindrar alla ensamstående över 28 år utan barn att söka bostadsbidrag, bör således ingå i en översyn.

8 Retroaktiva återkrav och bidrag

Ett av de mera uppmärksammade problemen med bostadsbidraget är regeln om att det ska baseras på den taxerade inkomsten och att den fördelas lika på alla årets månader. Det är svårt att förutse vilka inkomster man får och därför kan behovet av bostadsbidrag variera starkt under året. Kraftigt ändrade inkomster under året leder antingen till återbetalning eller till ett ökat bidrag, dock alltid i efterskott. Den totala inkomstskatten blir däremot oförändrad. Kopplingen till inkomstskattesystemet är därmed svag. Kopplingen mellan bostadsbidragssystemet och socialbidragssystemet är däremot starkare. Båda är behovsprövade utifrån hushållets inkomster och tillgångar.

Systemen är också relaterade till varandra. Har man sökt socialbidrag och även beviljats bostadsbidrag baseras beräkningen av socialbidraget på detta faktum. Om socialbidraget upphör p.g.a. förvärvsarbete kan bidragstagaren bli skyldig att återbetala bostadsbidraget, men kompenseras inte av en höjning av socialbidraget i efterskott, då det inte betalas ut retroaktivt. Trots den svaga kopplingen mellan bostadsbidraget och inkomstskattesystemet påverkar detta starkt utfallet av bostadsbidraget. Detta gör att många upplever bostadsbidraget som ett tillfälligt lån och inte som en social rättighet. Bostadsbidragets egentliga syfte urvattnas och ekonomiskt svaga hushålls möjlighet att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder försämras.

Ett förslag kan vara att i bostadsbidragsreglerna införa en godtrosparagraf. Det skulle betyda att den som handlat i god tro och som hela tiden lämnat korrekta uppgifter om ändrade inkomstförhållanden ska få bostadsbidraget baserat på en avstämd inkomst som ger ett förlåtandeintervall om exempelvis 20 000 kronor, där inte bostadsbidragets storlek påverkas och följaktligen inga återkrav ställs.

En annan lösning skulle vara att bostadsbidraget, som betalas ut månadsvis, baseras på inkomsten den aktuella månaden. När inkomsten ändras kan således bostadsbidraget omedelbart justeras uppåt eller nedåt.

Det förekommer också återbetalningskrav p.g.a. tillfälliga engångsinkomster under inkomståret. Det kan t.ex. vara retroaktiv ersättning av försäkringsförmån eller ett avgångsvederlag som betalas ut i slutet av året, men som avser ersättning för förlorad arbetsinkomst under påföljande år och bör därför ingå i inkomsten för följande år.

9 Krav på utredning

För att skapa ett bostadsbidrag som stärker människors med svag ekonomi rätt och möjlighet att hålla sig med bra och tillräckligt rymliga bostäder föreslår därför Vänsterpartiet att det tillsätts en utredning som analyserar de frågor och lämnar förslag till lösning av de problem som tas upp i motionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2013

Wiwi-Anne Johansson (V)

Ulla Andersson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Christina Høj Larsen (V)